

บทที่ 7

ลักษณะทางสังคม

1. ประชากร ภาษา ศาสนา และอาชีพ

ประชากร

ในปี 2001 ประชากรชาวบรูไนมี 343,653 คน เป็นผู้ชาย 180,027 คน เป็นผู้หญิง 163,626 คน แบ่งตามโครงสร้างของอายุอย่างคร่าว ๆ ได้ดังนี้ :-

1. อายุ 0-14 ปี มี 30.77 %
เป็นผู้ชาย 53,977 คน
เป็นผู้หญิง 51,772 คน
2. อายุ 15-64 ปี มี 66.25 %
เป็นผู้ชาย 121,601 คน
เป็นผู้หญิง 107,007 คน
3. อายุ 65+ มี 2.71 %
เป็นผู้ชาย 4,449 คน
เป็นผู้หญิง 4,847 คน

ภาษาประจำชาติ

ภาษาประจำชาติ ได้แก่ ภาษามลายู (Bahasa Melayu) ซึ่งเดิมเป็นภาษาของชาวมะละกาของมาเลเซีย ต่อมาได้แพร่หลายเข้าไปในบรูไน ซึ่งในสมัยโบราณประกอบด้วยชนชาวพื้นเมืองที่มาจากสุมาตรา ชาว มะละกาและฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ในสมัยโบราณได้มีพ่อค้ามาจากจีน อินเดียและอาหรับได้นำวัฒนธรรมทางด้านภาษาไปเผยแพร่ในบรูไนเช่นกัน ดังนั้นภาษามลายูจึงได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งมาจากภาษาต่าง ๆ เช่น สันสกฤต อาหรับ จีน อินโดนีเซีย และภาษาพื้นเมืองอื่น ๆ ในภูมิภาคด้วย

นอกจากภาษามลายูแล้ว ในปัจจุบันมีการใช้ภาษาอังกฤษกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากมีการใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนตามสถานศึกษาโดยทั่วไป ดังนั้นชาวบรูไนส่วนมากจึงสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี ภาษาที่ใช้กันมากอีกภาษาหนึ่งคือภาษาจีน

เพราะในบรูไนมีคนจีนประมาณ 15 % และชาวจีนในบรูไนยังได้เปิดสอนภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนอีกด้วย

ศาสนา

ชาวบรูไนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นชาวมลายูบรูไนนับถือศาสนาอิสลามนิกายสุหนี่มีสัดส่วนชาติยี่มีถึง 67 % เป็นคนจีนนับถือเต๋า ขงจื้ออีกประมาณ 15 % เป็นชาวพื้นเมือง เช่น อิบาน คูซุน กือดาซัน ฯลฯ ประมาณ 6 % และเป็นชนชาติอื่น ๆ นับถือศาสนาอื่น เช่น พุทธ คริสต์อีก 12 %

ลักษณะนิสัยของชาวบรูไน

ชาวบรูไนมีความเป็นมิตร โอบอ้อมอารี รักความสงบ ประชาชนส่วนใหญ่ประพฤติปฏิบัติหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และยึดถือประเพณีแบบชาวมลายูค่อนข้างเคร่งครัด

อาชีพของชาวบรูไน

จากการสำรวจในปี ค.ศ. 1991 ชาวบรูไนบางกลุ่มมีอาชีพบางอาชีพ ดังตารางต่อไปนี้

อาชีพ	มลายู		จีน	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
1. เกษตรกรรม ป่าไม้ ประมง	853	462	281	59
2. การก่อสร้าง	2,274	245	3,625	239
3. การค้า ร้านอาหาร โรงแรม	2,624	2,020	4,979	2,193
4. การขนส่ง การติดต่อ	2,563	834	692	271
5. การเงิน การประกันชีวิต ธุรกิจ	1,406	908	1,143	830
6. การบริการ	22,136	15,732	1,099	1,591
7. การทำเหมืองแร่ โรงงาน	2,381	833	1,941	635
ฯลฯ				

จากตารางจะเห็นได้ว่าไม่ปรากฏอาชีพรับราชการ ความจริงชาวบรูในส่วนใหญ่นิยมอาชีพรับราชการและทหารบรูในก็ล้วนแล้วเป็นชาวมลายูบรูใน ส่วนชาวจีนมักประกอบอาชีพก่อสร้าง ธุรกิจ การค้า การโรงแรม การขนส่ง การทำเหมืองแร่ และการทำโรงงาน

ลักษณะบ้านเรือน

บรูในเป็นประเทศที่มีขนาดเล็ก ประชาชนชาวบรูในมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวค่อนข้างสูง บ้านเรือนของชาวบรูในส่วนใหญ่มีขนาดกว้างและทันสมัย รูปแบบของบ้านจะแตกต่างกันตามลักษณะการออกแบบ โดยส่วนใหญ่จะมีห้องรับแขกที่กว้างขวาง มีการตกแต่งอย่างสวยงามเพื่อรับรองญาติมิตรที่เดินทางไปเยี่ยมชมในโอกาสพิธีการและเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลวันตรุษฮารีรายอปอซอและฮารีรายอฮัจญ์

นอกจากนี้เนื้อที่นอกบ้านมีขนาดกว้างเช่นกัน เพราะนิยมจัดงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงานภายในบริเวณบ้านของตนเอง

นอกจากนี้ยังมีชาวบรูในจำนวนหนึ่งประมาณ 50,000 คน มีบ้านเรือนอยู่ในแม่น้ำบรูใน ซึ่งเรียกกันว่า กำปงฮัร์ ซึ่งเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านกำปงฮัร์สัญจรระหว่างหมู่บ้านและพื้นที่บนฝั่งโดยใช้เรือหางยาวและเรือแท็กซี่ ปัจจุบันมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและสุขภาพีก่อนข้างดี

2. วัฒนธรรมและประเพณีบรูใน

วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับชาวบรูใน วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของชาวบรูใน ในสังคมบรูในถือว่าขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นสิ่งประเสริฐ กฎหมายสามารถลงโทษบุคคลที่ปฏิเสธขนบธรรมเนียมประเพณีหรือปฏิบัติตนฝ่าฝืน วัฒนธรรมและประเพณีทำหน้าที่จัดระเบียบสังคมและจัดระเบียบกฎหมาย ในสังคมมลายูบรูในผู้ใดไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีจะถูกประณามและถูกลงโทษจากสังคม ในบทนี้จะกล่าวถึงวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมบางประการ เช่น การเกิด การแต่งงาน เป็นต้น

2.1 การเกิด

วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีการเกิดของชาวบรูไนไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในเขตบรูไน-มัวรา บือเลต ตูตง หรืออื่น ๆ ต่างก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ประเพณีการเกิดของชาวบรูไนมีหลายอย่างดังต่อไปนี้

1. ข้อห้ามขณะตั้งครรภ์

โดยปกติแล้วขณะที่สตรีตั้งครรภ์อยู่นั้นจะต้องหลีกเลี่ยงจากการกระทำบางอย่างซึ่งเชื่อกันว่าจะส่งผลต่อทารกในครรภ์ เช่น ห้ามหัวเราะดังจนคนหรือสัตว์ตกใจ ห้ามทำร้ายสัตว์ เช่น ลิง หรือแมว มิฉะนั้นทารกที่เกิดมาอาจมีลักษณะคล้ายสัตว์เหล่านั้น เช่น หากทำร้ายแมวจนขาหัก ทารกที่เกิดมาอาจจะขาหักด้วยเช่นกัน

2. การเตรียมความพร้อมก่อนคลอด

เมื่อดังครรภ์ได้หกหรือเจ็ดเดือนสตรีมีครรภ์ต้องเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อบริบาลทารก เช่น ผ้าอ้อม เสื้อผ้าของทารก แป้งสำหรับทาตัว

3. การปฏิบัติตนหลังคลอด

เมื่อทารกคลอดออกมาอย่างปลอดภัยแล้วก็จะถูกตัดสายสะดือแล้วก็ทำความสะอาดร่างกาย แล้วจะห่อทารกด้วยผ้า แล้ววางทารกลงในถาดหันหน้าไปยังทิศกิบลัต (นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย) แล้วก็ทำการอาซานและอิกอับัต (คำกล่าวเชิญชวนให้ทำละหมาด) ที่หูของทารก สำหรับสตรีที่เป็นแม่ เมื่อคลอดลูกปลอดภัยแล้วก็จะรับประทานข้าวหรือดื่มน้ำชา กาแฟ สำหรับสตรีที่ได้รับการศึกษา มีความรู้ก็จะรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ถูกคามหลักโภชนาการ เช่น ไข่ ชุป เนื้อ เพื่อที่จะได้เพิ่มกำลังวังชาเป็นการทดแทนกำลังที่สูญเสียไปในการคลอดลูก

4. ข้อห้ามหลังคลอด

โดยปกติแล้ว หลังจากการคลอดบุตร สตรีผู้เป็นแม่ก็จะพันท้องด้วยผ้าสีดำซึ่งห่อสมุนไพรเพื่อรักษาหน้าท้อง ตามความเชื่อของบรรพบุรุษห้ามเปิดผ้าสีดำก่อนครบกำหนด 40 วัน เพราะอวัยวะเพศยังไม่ปิดสนิท ในระยะนี้ห้ามทำงานหนักและระมัดระวังในขณะที่เดินอย่าให้หัวแม่ดินเหยียบของมีคม เพราะจะทำให้เลือดไหลไม่หยุดได้ง่าย เชื่อกันว่าหัวแม่ดินเป็นประตูของโลหิตที่จะไหลออกมา

5. การคลอดบุตรหัวปี

ในการคลอดบุตรหัวปีหรือบุตรคนแรก สตรีมีครรภ์อาจคลอดได้อย่างยากลำบาก มีความเจ็บปวดมาก ดังนั้นมักมีการบนบาน การขอพรจากพระเจ้าเพื่อให้อุบัติการคลอดอย่างปลอดภัย หลังจากคลอดอย่างปลอดภัยแล้ว สตรีผู้เป็นแม่จะถูกนวดตัวร่างกายด้วยสมุนไพรที่ผสมด้วยมะพร้าว ขมิ้นและเกลือ ประโยชน์ของสมุนไพรที่ทำนั้นก็เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และผิวหนังสดใสไม่เหี่ยวแห้ง

6. การอาบน้ำ 7 วัน

โดยปกติแล้ว เมื่อคลอดได้ 7 วัน หมอตำแยจะเป็นผู้อาบน้ำสตรีผู้เป็นแม่และบุตรอีกครั้งหนึ่ง แต่ถ้ำลื่นของบุตรเป็นฝ้ายก็เลื่อนไปในวันถัดไป เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายแก่ทารก ในการอาบน้ำ 7 วันนั้นจะต้องอาบน้ำด้วยน้ำสมุนไพร ซึ่งเป็นการผสมของใบสมุนไพรหลายอย่าง เช่น ใบ Linguan ใบ Berbedack ใบ Sedaman Layan และใบ Kelambigi

7. การอาบน้ำ 40 วัน

การอาบน้ำ 40 วันเป็นการอาบน้ำชำระร่างกายให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากเลือดจากการคลอดบุตร โดยทั่วไปแล้วสตรีที่คลอดบุตรจะเป็นผู้อาบน้ำโดยตนเอง แต่บางครั้งอาจให้หมอตำแยในหมู่บ้านเป็นผู้อาบน้ำ หลังจากนั้นก็จะพ้นจากข้อห้ามต่าง ๆ และสามารถดำเนินชีวิตดังปกติทุกประการ

ในบางหมู่บ้าน เช่น หมู่บ้านกำปงบูกิตชาลัต กำปงซุงไคยอตัน และกำปงลูงซิงกูนา วันที่อาบน้ำ 40 วันนั้นจะมีการเลี้ยงทำบุญ เรียกว่า Mandi Beranak (อาบน้ำเพราะคลอดบุตร) ในการทำพิธีนี้ทั้งแม่และลูกจะต้องสวมเครื่องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดวิวาห์ โดยปกติแล้วจะมีการเชิญญาติทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ของเด็กเข้าร่วมงาน สำหรับอาหารที่จัดเลี้ยงก็ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัว บางครอบครัวเลี้ยงข้าว แต่บางครอบครัวเลี้ยงเฉพาะขนมและกาแฟเท่านั้น ส่วนญาติที่มาร่วมงานก็จะมีของขวัญมามอบ เช่น เงิน ทอง แหวน กำไลมือ เป็นต้น บางครอบครัวมีการบนบาน หากได้หลานคนแรกอาจจะให้ของขวัญเป็นพิเศษ เมื่อญาติที่ได้รับเชิญมาพร้อมกันแล้ว สตรีที่คลอดบุตรพร้อมด้วยบุตรน้อยก็จะออกมาร่วมงานเดินเวียนเข็มญาติ บรรดาญาติ ๆ ก็จะโปรยน้ำหอม และดอกไม้ให้แก่แม่และบุตรน้อย หลังจากนั้นก็จะมีการตัดผม

ทารกน้อย โดยผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เชื่อกันว่าเป็นการตัดส่วนที่เป็นอัมมงคลออกไปจากชีวิตของทารก

สำหรับในปัจจุบัน ความนิยมในการดำเนินการตามประเพณีดังกล่าวกำลังลดลง เพราะชาวบรูไนได้มีความรู้ความเข้าใจในวิทยาการสมัยใหม่มากขึ้น มีความเชื่อมั่นในวิชาการแพทย์สมัยใหม่ และมักนิยมคลอดที่โรงพยาบาล เพราะกลัวว่าถ้าคลอดที่บ้านอาจจะมีอันตรายถึงชีวิตได้

2.2 การแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานของชาวบรูไนมีหลายขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. เบอ์ซูโราะห์ (Bersuruh)

ในอดีตผู้หญิงและผู้ชายที่เป็นคู่หมั้น ไม่มีโอกาสที่จะพบกันก่อนการแต่งงานได้เลย เพราะบิดามารดาของทั้งสองฝ่ายจะห้ามบุตรมิให้พบกัน หนุ่มสาวในอดีตไม่นิยมคบค้าสมาคมกันถึงแม้ว่าจะเป็นญาติก็ตาม การแต่งงานจึงเป็นไปตามความต้องการของบิดามารดา

บางครั้งเมื่อฝ่ายชายเห็นและพอใจผู้หญิงสักคนก็จะบอกแก่บิดามารดาหรือถ้าบิดามารดาเสียชีวิตแล้วก็จะบอกแก่ญาติผู้ใกล้ชิดให้ส่งตัวแทนไปสืบประวัติของฝ่ายหญิงว่ายังโสดหรือเปล่า มีคู่แล้วหรือยัง การสืบประวัตินี้ต้องไปถึงบ้านของฝ่ายหญิงสอบถามญาติ ๆ ฝ่ายหญิง หากผู้หญิงนั้น โสดและยังไม่มีคู่ก็จะแจ้งแก่ฝ่ายชาย แล้วนัดวันที่จะตกลงการหมั้น ซึ่งส่วนมากจะจัดในตอนกลางคืน ในขณะที่ตกลงนั้น ฝ่ายหญิงจะไม่ออกต้อนรับแขก แต่จะมีตัวแทนเป็นผู้ออกมาต้อนรับ โดยปกติแล้วจะมีตัวแทน 4-5 คนเป็นผู้หญิงสูงอายุ ในการเจรจานั้นจะไม่บอกจุดประสงค์ของการมาอย่างตรงไปตรงมา แต่จะมีการบอกกล่าวโดยสำนวนโวหาร หรือบทกลอนที่สื่อบอกจุดประสงค์ของการมาในครั้งนี้ ฝ่ายหญิงจะขอเวลาอย่างน้อยหนึ่งสัปดาห์เพื่อปรึกษาหารือและขอความเห็นจากญาติ ๆ ว่าสมควรรับหรือปฏิเสธ เมื่อถึงเวลาตามที่นัดไว้ฝ่ายชายก็จะไปบ้านฝ่ายหญิงอีกครั้ง การที่ฝ่ายชายไปฟังคำตอบจากฝ่ายหญิงนี้เรียกว่า "เบอ์ซูโราะห์" การไปในครั้งนี้เป็นการไปฟังว่าฝ่ายหญิงรับหรือปฏิเสธ หากฝ่ายหญิง

พอใจตกลงรับฝ่ายชายก็จะมอบแหวนให้เป็นหลักฐานหรือมอบเงินตามควรแก่
อัฐภาพของฝ่ายชาย

2. การหมั้น

ในการมอบของหมั้นมีขั้นตอนดังนี้ :-

1. การกล่าวคำพுகตอบรับการหมั้น ของหมั้นโดยปกติแล้วจะเป็นเงิน แหวน
หรือฝ่ายงสารัต
2. มีหลักฐานการหมั้น อันได้แก่ แหวนเงินหรือฝ่ายงสารัต
3. ค่าใช้จ่ายในครัว เป็นค่าใช้จ่ายที่ฝ่ายชายให้แก่ฝ่ายหญิงเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย
ในการทำครัวในวันจัดงานเงินส่วนนี้ฝ่ายชายไม่สามารถเรียกคืนได้
4. ค่าสินสอด เงินสินสอดเป็นเงินริงกิตบรูไน จะเป็นสิทธิของเจ้าสาวเพียง
ผู้เดียว ผู้อื่นไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของแม้แต่น้อย แม้ว่าจะเป็นบิดามารดา
ก็ตามที่ เว้นแต่เจ้าสาวยินยอมมอบให้เท่านั้น
5. ในกรณีที่เจ้าสาวมีพี่สาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน ฝ่ายชายต้องมอบเสื้อผ้าชุด
หนึ่งแก่พี่สาวของฝ่ายหญิง
6. หลังจากเสร็จพิธีมอบสินสอดแล้ว ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะปรึกษา
หาหรือกำหนดวันแต่งงาน

3. การเตรียมตัวก่อนวันแต่งงาน

ก่อนจะถึงวันแต่งงาน 2 อาทิตย์ ฝ่ายชายก็ต้องเตรียมความเรียบร้อยของบ้าน
อาจจะมีการซ่อมบ้าน ตกแต่งบ้านให้สวยงามเพื่อเตรียมตัวในการต้อนรับแขกโดยมี
ญาติ ๆ และเพื่อนบ้านไปช่วยเหลือในการตกแต่งและซ่อมแซมบ้าน ส่วนบ้านฝ่าย
หญิงก็ต้องเตรียมทำขนมหวานเพื่อเลี้ยงแขกในวันแต่งงาน นอกจากนั้น ก็ต้องเตรียม
สถานที่สำหรับจัดทำบัลลังก์สำหรับเจ้าบ่าว-เจ้าสาวนั่งในวันแต่งงานอีกด้วย

สำหรับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ที่ก่าปงฮัยร์ (หมู่บ้านน้ำ) ก็ต้องซ่อมสะพาน
ตรวจสอบสภาพความคงทนของสะพาน เตรียมงาน ถ้วนแก้ว พรหม เสื้อ ให้พอเพียงกับ
การใช้งาน

นอกจากนั้น ก็จะต้องเตรียมเชิญแขกอาจเป็นบัตรเชิญหรือเชิญด้วยปากเปล่า ในปัจจุบันส่วนมากจะเชิญด้วยบัตรเชิญ

4. การทาแป้งอาบน้ำ

ประเพณีการทาแป้งอาบน้ำนี้มีขึ้นเพื่อชำระสิ่งสกปรกตามเรือนร่างของคู่บ่าว-สาว และให้ผิวขาวผุดผ่อง พิธีจะเริ่มก่อนพิธีแต่งงานหนึ่งอาทิตย์ แยกที่เชิญมาในงานนี้ส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด เมื่อแขกที่มีเกียรติได้ไปถึงบ้านเจ้าสาว เจ้าสาวก็จะออกมาอยู่ท่ามกลางแขกหรือเหล่านั่น โดยทั่วไปแล้วเจ้าสาวจะสวมใส่เสื้อกุรงหรือก๊อบขาวยาว และจะประดับด้วยกำไลทอง สร้อยคอทองคำ ตุ้มหูและแหวน เจ้าบ่าวจะแต่งชุดมลายูและหมวกดำ เมื่อเจ้าสาวได้นั่งลงบนพรมที่ได้เตรียมไว้แล้ว ก็จะมีการจุดเทียนเล่มใหญ่ 2 เล่ม เล่มเล็กอีก 4 เล่ม แล้วแขกผู้มีเกียรติก็จะเวียนกันทาแป้งโดยบิดามารดาจะเป็นผู้ทาแป้งเป็นคนแรก ต่อมาก็พี่น้องและญาติโดยที่ทาที่หน้าและฝ่ามือของเจ้าบ่าว-เจ้าสาว

หลังจากเสร็จสิ้นการทาแป้งคู่บ่าว-สาวแล้ว คู่บ่าวสาวก็จะถูกนำเข้าไปในห้อง โดยมีพี่เลี้ยงและผู้ช่วยพี่เลี้ยงเป็นผู้ทำพิธีอาบน้ำทาแป้ง โดยที่คู่บ่าว-สาวต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดสีขาว แล้วก็ไปนั่งลงบนเสื่อที่ได้เตรียมไว้ หลังจากนั้นพี่เลี้ยงจะอ่านคาถา แล้วเป่าลงในแป้งที่จะใช้ในการอาบน้ำ แป้งนั้นทำจากสมุนไพรตามธรรมชาติ พี่เลี้ยงจะดูแป้งทั่วสรรพางกายของคู่บ่าว-สาว แล้วผู้ช่วยพี่เลี้ยงก็จะทำตามอีกครั้ง หนึ่ง จากนั้นก็ทิ้งช่วงสักระยะหนึ่งแล้วก็ลูบแป้งออก การลูบแป้งออกนี้เรียกว่า ลูบลูค หลังจากนั้นคู่บ่าว-สาวก็จะออกจากห้องแล้วถูกพาไปอาบน้ำด้วยน้ำหอม น้ำดอกมะลิ น้ำดอกกัมบิรุและดอกกัมบิจิ โดยที่พี่เลี้ยงเป็นผู้อาบ และระหว่างนั้นผู้ช่วยพี่เลี้ยงก็จะจุดกำยานและยังมีเด็กอีก 4 คน ล้อมรอบคู่บ่าว-สาว

การทาแป้งอาบน้ำ แท้จริงมิใช่ทำความสะอาดร่างกายเท่านั้น แต่ยังเป็นการชำระจิตใจให้สะอาดผ่องใสอีกด้วย ที่สำคัญยังเป็นจุดเปลี่ยนสถานภาพของผู้คนจากโสดเป็นชีวิตใหม่คือชีวิตสมรส

5. ราตรีที่นอนไม่หลับ

คืนนี้เป็นคืนที่จัดงานเฉลิมฉลองของการแต่งงาน ซึ่งจัดขึ้นก่อนวันแต่งงาน จะเริ่มขึ้น โดยจัดให้มีการละเล่นและมหรสพต่าง ๆ อย่างมากมาย เช่น มีการอ่านกวีนิพนธ์ มีการเล่นหมากรุก หมาากลุม สีละ การบรรเลงดนตรี ในราตรีนี้จะมีผู้คนทุกวัยไปเที่ยวงานไม่ว่าวัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ ต่างก็เที่ยวงานจนรุ่งสางโดยไม่หลับไม่นอนกัน เพราะเพลิดเพลินกับการละเล่นและมหรสพต่าง ๆ

6. ราตรีที่ต้องทาแป้ง

ประเพณีนี้จัดตอนกลางคืน จึงต่างกับทาแป้งอาบน้ำที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งจัดในตอนกลางวันและผู้เข้าร่วมงานทาแป้งก็มีใช้เฉพาะญาติ ๆ เท่านั้น แต่ยังเป็นเพื่อนบ้านและบรรดาเพื่อนฝูง งานนี้นับว่าเป็นงานที่ใหญ่รองจากวันแต่งงาน ซึ่งเป็นวันที่คู่บ่าวสาวต้องนั่งบนบัลลังก์

ในคืนนี้คู่บ่าว-สาวต้องแต่งตัวด้วยชุดประเพณีของบรูไน คู่บ่าว-สาวออกจากห้องเพื่อไปนั่งที่รับแขกโดยมีพี่เลี้ยงนำหน้า และเจ้าบ่าวก็จะไปนั่งขัดสมาธิ ส่วนเจ้าสาวก็จะนั่งพับเพียบบนเสื่อที่ได้เตรียมไว้แล้ว พิธีทาแป้งจะเริ่มขึ้นหลังจากที่กลุ่มร้องเพลงอะนาซิด ได้กล่าวยาฮาบีบี ยามูห์มัด แล้วบิดามารดาของคู่บ่าว-สาวจะเริ่มทาแป้งก่อน ซึ่งการทาแป้งก็เหมือนกับในพิธีทาแป้งอาบน้ำ หลังจากนั้นคู่บ่าว-สาวก็จะถูกพาตัวกลับเข้าไปในห้องเพื่อเปลี่ยนชุดเสื้อผ้าที่จะอาบน้ำ หลังจากอาบน้ำแล้วก็ต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวใส่ชุดเดิมอีก เพื่อเตรียมเดินเวียนรอบ ๆ เติง พิธีนี้จะมีผู้หญิง 2-3 คน เป็นผู้ดำเนินการ มีพี่เลี้ยงเดินนำหน้า หลังจากนั้นก็จะพาเข้าไปในมุ้ง ขณะเดียวกันจะมีหญิงอาวุโสคนหนึ่งจะเป่าคาถาอาคมก่อนที่จะเข้าไปในมุ้ง พี่เลี้ยงจะต้องกล่าวสลามก่อน (กล่าวว่า อัสสลามมูอาลัยกุม-ขอความสันติจงมีแต่ท่าน) แล้วหญิงผู้ช่วยพี่เลี้ยงซึ่งอยู่ในมุ้งก่อนแล้วจะกล่าวว่า "วะอาลัยกุมมุสสลาม-ขอความสันติสุขจงมีแต่ท่านเช่นเดียวกัน) เมื่อเข้าไปในมุ้งเจ้าบ่าว-เจ้าสาวจะนั่งบนเตียง แล้วพี่เลี้ยงก็จะอ่านคูอาขอพรจากพระเจ้าเพื่อให้คู่บ่าว-สาวอยู่เย็นเป็นสุขทุกทีวาราศรี

7. การนิกาส (การแต่งงาน)

การนิกาสหรือการแต่งงานเป็นประเพณีที่ได้รับจากหลักการอิสลาม องค์ประกอบของการแต่งงานต้องประกอบด้วย :-

1. เจ้าบ่าว
2. เจ้าสาว
3. ผู้ปกครองเจ้าสาว (บิดาหรือพี่-น้องที่เป็นชาย)
4. พยาน 2 คน
5. กล่าวคำเสนอและคำสนอง (ยอมรับ)

พิธีการแต่งงานจะทำการกันในตอนเช้าเวลาประมาณ 10 โมงเช้า (9 โมงไทย) ซึ่งจะทำก่อนงานเลี้ยง 1 วัน ในงานนี้จะเชิญแขกมาไม่มากนัก จะมีผู้ปกครองฝ่ายหญิง เจ้าหน้าทีของรัฐเป็นผู้ทำพิธี นอกจากนั้นมีหัวหน้าหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นแขกผู้มีเกียรติอีกด้วย พิธีนี้จะเริ่มด้วยผู้ทำพิธีจะอ่านกฎบะฮฺ นิกาส (ธรรมกถาเกี่ยวกับการแต่งงาน) แล้วจึงทำพิธีนิกาส (แต่งงาน) โดยผู้ปกครองฝ่ายหญิงหรืออาจตั้งตัวแทนเป็นผู้ทำพิธี โดยให้มีการกล่าวเสนอการแต่งงานของฝ่ายหญิง แล้วฝ่ายชายก็จะกล่าวคำสนอง แล้วก็หันไปถามพยาน 2 คน ว่าได้ยินคำสนองชัดเจนไหม ถ้าชัดเจนก็ใช้ได้ ถ้ายังไม่ชัดเจนก็กล่าวใหม่ หลังจากนั้น ผู้ทำพิธีจะให้เจ้าบ่าวปฏิญาณตนในการที่จะรับผิดชอบเลี้ยงดูเจ้าสาวต่อหน้าผู้ปกครองของเจ้าสาวและแขกที่มาร่วมงานการแต่งงานก็เสร็จสิ้นสมบูรณ์เพียงเท่านี้ตามหลักการของศาสนาอิสลาม

8. การรับประทานอาหารก่อนนั่งบัลลังก์

ก่อนนั่งบัลลังก์คู่บ่าว-สาวต้องรับประทานอาหารพิเศษที่แตกต่างจากอาหารที่เลี้ยงแขกทั่วไป การรับประทานอาหารนี้เรียกว่า มากัน เบอรฮียาส อาหารที่เตรียมไว้ในการนี้คือ ข้าวเหนียวเหลือง ไข่ทอด ปลาทอด เนื้อ ผลไม้ ที่สำคัญที่สุด คือ เกลือ เพราะเชื่อกันว่าเกลือเป็นที่มาของโชคลาภและรายได้ เจ้าบ่าวจะต้องหยิบอาหารทุกชนิด เพื่อเป็นการเปิดประตูสู่โชคลาภและรายได้ อีกทั้งจะเป็นสิริมงคลแก่คู่สมรส ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นสัญลักษณ์ว่าวัยรุ่นผ่านพ้นไปแล้ว จะทำตัวเป็นเยี่ยงคนโตต่อไปมิได้อีกแล้ว เพราะเข้าสู่ชีวิตใหม่เป็นชีวิตคู่ต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น

9. การแห่และการนั่งบัลลังก์

ก่อนที่ขบวนแห่จะออกจากบ้านเจ้าบ่าวเพื่อไปยังบ้านเจ้าสาว จะมีการสรรเสริญต่อท่านนบีมุหัมมัด คือถลอลลอลฮุอะลัยฮิวะซัลลัม 3 ครั้ง แล้วขบวนแห่ก็เดินออกไปโดยมีกลุ่มนักร้องอันนะซิดเป็นผู้นำ และมีเด็กหนุ่มถือดอกไม้เช่นดอกเทียน ดอกเทียนใหญ่ ดอกพุด เป็นต้น และที่ขาดมิได้คือคนถือกระเป๋าทองของเจ้าบ่าว

ในการเดินแห่เจ้าบ่าวนั้นจะมีผู้ใหญ่ยืนบังอยู่ข้างหน้าเจ้าบ่าว ด้านซ้ายมือและข้างหลังเจ้าบ่าวจะมีผู้ถือร่มและใบพัด ข้างหลังก็จะเป็นขบวนผู้ติดตาม พอถึงบ้านเจ้าสาวขบวนดังกล่าวจะเดินเวียนเป็นรูปวงกลม 3 รอบ เชื่อกันว่าเพื่อให้เจ้าบ่าว-เจ้าสาวพ้นจากการอิจฉาริษยาของชาวบ้าน หลังจากนั้นเจ้าบ่าวก็จะไปนั่งบนบัลลังก์บนบ้าน ซึ่งมีเจ้าสาวนั่งรออยู่แล้ว แล้วก็จะมีการอ่านดูอาฮุขอความสุขสวัสดิ์จากพระผู้เป็นเจ้า

ในวันนี้จะมีการเลี้ยงฉลองกัน จะมีแขกที่ได้รับเชิญจะมาร่วมเป็นสักขีพยานของการแต่งงานในครั้งนี้

10. พิธี Mulih Tiga Hari (3 วันกลับบ้าน)

มุลิห์ แปลว่า กลับบ้าน

ติกา แปลว่า สาม

ฮารี แปลว่า วัน

Mulih Tiga Hari หมายความว่าอยู่ครบ 3 วันแล้วก็กลับอันหมายถึงการที่เจ้าบ่าวได้กินอยู่ที่บ้านเจ้าสาวครบ 3 วันแล้วก็ต้องกลับบ้าน แต่ก่อนกลับบ้านต้องมีการอาบน้ำเพื่อความสุภาพเสียก่อน

การอาบน้ำเป็นการอาบน้ำเพื่อชำระล้างความสกปรกของเรือนร่างให้สะอาดบริสุทธิ์ ผ่องใส อีกทั้งเป็นการชำระจิตใจด้วยหลังจากที่ได้มีเพศสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการอิสลามที่ให้มีการอาบน้ำนุบหลังมีเพศสัมพันธ์เพื่อสร้างความกระปรี้กระเปร่าและความสดชื่น

การกลับบ้านของเจ้าบ่าวนี้นับเป็นการกลับบ้านชั่วคราวเท่านั้น ครั้นประมาณ 2 ทูมก็จะมีการส่งเจ้าบ่าวกลับบ้านเจ้าสาวตามเดิม

11. ข้อห้ามในการแต่งงาน

ข้อห้ามในการแต่งงานนี้มีความสำคัญมาก เชื่อกันว่าถ้าใครละเมิดข้อห้ามต่อไปนี้อาจจะเป็นผู้โชคร้ายจะประสบอันตรายถึงชีวิตได้หรือไม่ครอบครัวอาจจะหย่าร้างกันได้ ข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ :-

1. ห้ามมีเพศสัมพันธ์ก่อนคืนที่ 3 หลังจากพิธีแต่งงาน และในคืนแรกทั้งคู่ห้ามนอนจนกว่าจะถึงเวลาละหมาดซุบฮ์ (ประมาณ 05.00น.) มิฉะนั้นเชื่อกันว่าจะตายเร็ว ดังนั้นเพื่อมิให้คู่บ่าวสาววงนอนจึงได้จัดงานมหรสพบันเทิงและการละเล่นต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าบ่าว-เจ้าสาวได้สนุกสนานและเพลิดเพลิน
2. ห้ามสามี-ภรรยาข้ามแม่น้ำภายใน 40 วันนับจากวันแต่งงาน เชื่อกันว่าหากผู้ใดละเมิดก็จะทำให้เกิดความหายนะทั้งคู่
3. ห้ามโยกย้ายที่นอน ห้ามตากหมอน เติง และห้ามเปิดมุ้งในช่วงเวลา 40 วัน นับจากวันแต่งงาน เพราะเชื่อกันว่าถ้าละเมิดแล้วชีวิตสมรสจะไม่ยืนยาวอาจจะหย่าร้างกัน

2.3 อาหารการกิน

เนื่องจากว่าชาวมลายูรูในนับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น การกินอาหารและเครื่องดื่มต้องเป็นไปตามหลักการอิสลาม ชาวมลายูรูในจะกินอาหารที่อนุมัติ (หะลาล) เท่านั้น และจะไม่กินอาหารที่หะรอม (ไม่อนุมัติ)

อาหารที่ต้องห้ามตามหลักอิสลามคือ :-

1. สัตว์ที่ตายเอง
2. เลือดสัตว์
3. สุกรหรือหมู และสุนัข
4. สัตว์ที่ถูกฆ่าจากจุดประสงค์เพื่อบูชารูปเคารพ
5. สัตว์ที่เชือดโดยไม่ได้ระบุนามของพระเจ้า (อัลลอฮ์)
6. สัตว์ร้ายที่ใช้เขี้ยวจับเหยื่อเป็นอาหาร เช่น เสือ สิงโต หมี เป็นต้น
7. สัตว์ปีกที่ใช้กรงเล็บจับเหยื่อ เช่น แร้ง เหยี่ยว

ส่วนเครื่องดื่มนั้นอนุญาติให้ดื่มเครื่องดื่มที่มีคุณค่าต่อสุขภาพไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสติปัญญา เครื่องดื่มที่ห้าม ได้แก่ เหล้า เบียร์ทุกชนิด เพราะเป็นสิ่งมีเมาทำให้เสียดสี เสียดสุขภาพ

สำหรับอาหารหลักของชาวบรูไน ได้แก่ ข้าวมีทั้งข้าวหอม เช่น ข้าวหอมมะลิ ข้าวสารธรรมดา และข้าวพื้นเมือง สำหรับชาวบ้านแล้วมักรับประทานข้าวพื้นเมืองกับปลาเค็มและผักที่ชาวบ้านเรียกว่า Buah Kembayan (กัมบายัน)

อาหารที่ชาวบรูไนนิยมกินกัน ได้แก่ :-

Buah Kembayan (บวระห์กัมบายัน) เป็นผักชนิดหนึ่ง เป็นผลไม้มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ 2 เซนติเมตร เปลือกสีดำ เมล็ดแข็ง สีเหลือง การกินกัมบายันต้องแช่ในน้ำร้อนก่อน 10 นาที แล้วนำมากินกับข้าวได้ ถ้าต้องการให้มีรสชาติทำน้ำจิ้มกะปิ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในบรูไน โดยเฉพาะกินเป็นอาหารมื้อเที่ยงและมื้อเย็น การรับประทานอาหารคาวที่มีข้าวเป็นอาหารหลัก ชาวบรูไนจะขาดน้ำจิ้มไม่ได้เลย

Cenceluk (เซ็นเซลุก) เป็นอาหารดองประเภทหนึ่งซึ่งมักจะทำตามฤดูกาล เพราะเครื่องปรุงจะเป็นกึ่งขนาดเล็กซึ่งจะมีเฉพาะบางฤดู การดองนั้นต้องนำกึ่งผสมกับน้ำส้มสายชูเกลือ และพริกสด จากนั้นนำไปดองประมาณ 3 อาทิตย์จึงสามารถนำมาใช้ได้

Ambulung (อัมบุลุง) เป็นอาหารประเภทหนึ่งทำมาจากต้นรุมเบีย (Rumbia คล้ายสาคร) จะผ่านกรรมวิธีจนกลายเป็นผงแป้งละเอียดเช่นเดียวกับแป้งข้าว มีสีขาวและสะอาด

Ambuyat (อัมบูยัต) เป็นอาหารอีกประเภทหนึ่งที่ชาวบรูไนนิยมบริโภค เป็นอาหารพื้นเมืองเป็นแป้งกวนร่วมกับอาหารคาวประเภทอื่น ๆ วิธีทำ Ambuyat นั้น ชาวบรูไนจะนำแป้ง Ambulung ผสมกับน้ำร้อนกวนจนข้นเหนียวพอประมาณ แล้วจึงนำไปรับประทานโดยใช้แท่งไม้คล้ายตะเกียบตัก Ambuyat รับประทานกับน้ำจิ้มหรือน้ำแกงกะหรี่

Sayur Lamiding (แกงเรียงตันละมิดิง) ละมิดิงเป็นผักประเภทหนึ่งเจริญเติบโตได้ดีในที่ใกล้น้ำ ซึ่งมักขึ้นทั่วไปในชนบทที่มีอากาศชุ่มชื้น (ภาคใต้ของไทยมีมาก) เวลานำมาปรุงก็จะปรุงกับน้ำมันพืช พริกสด หอมแดง กระเทียมปลาไส้ตัน แล้วเติมน้ำนิดหน่อย ชาวบรูไนมักนิยมกิน Sayur Lamiding พร้อม ๆ กับข้าวและน้ำจิ้ม

Sayur Pukuh Ubi (หัวมัน) หัวมันและยอดมะพร้าว ในการปรุง *Pukuh Ubi* หัวมันและยอดมะพร้าวจะปรุงเช่นเดียวกับ *Sayur Lamiding* แต่จะต่างกันที่ฝึกอย่างนี้จะผสมด้วยกะทิและน้ำตาลด้วย

Telur Masin (ไข่เค็ม) ไข่เค็มในที่นี้จะใช้ไข่เป็ด ผ่านกรรมวิธีทำให้เค็มด้วยเกลือและหุ้มด้วยผงดินสีดำ (เหมือนของไทย) นำไปเก็บไว้ตามระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้เค็ม ก่อนนำมาต้มต้องล้างให้สะอาดก่อนสำหรับไข่ไก่ชาวบรูไนจะมีไว้ในครัวเพื่อทำก้วยเตียวผัดซึ่งจะขาดไข่ไก่ไม่ได้

Liking (ลิกิง) เป็นอาหารที่ทำมาจากปลา เช่น ปลาหู ปลาแดงหรือปลาทะเลอื่น ๆ นำมาคลุกกับหัวหอมแดง ขมิ้น ผสมด้วยพริกเล็กน้อย จากนั้นก็ตำในครก ถ้าใส่เกลือและมะขามเปรี้ยวจะทำให้รสชาติดีขึ้น

Belulak (เบอลูลัก) เป็นการนำข้าวผสมกับเครื่องปรุง นำมายัดใส่ในลำไส้วัวแล้วตากแดด เมื่อแห้งสนิทก็นำมารับประทานกับข้าวหรือขนมปังก็ได้

Lalap (ลาลัป) เป็นเนื้อวัวหรือควายหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วตากแดดจนแห้งสนิทนำมารับประทานกับข้าวได้

คณะกรรมการเกี่ยวกับอาหารทะเล

อาหารทะเลเป็นเรื่องสำคัญมากในอิสลาม สมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไน ทรงตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดีจึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 3 ชุดเพื่อดูแลเกี่ยวกับอาหารทะเล ได้แก่

1. คณะกรรมการวิจัยเกี่ยวกับอาหารต้องห้าม
2. คณะกรรมการกิจการนำเข้าเนื้อสัตว์จากต่างประเทศ
3. คณะกรรมการตรวจสอบของไหมและอาหารทะเล

คณะกรรมการเหล่านี้ต้องทำงานหนักเพราะต้องลงไปสำรวจในพื้นที่พระราชอาณาจักร เช่น ตรวจสอบโรงฆ่าสัตว์ ตรวจสอบว่าตามท้องตลาดมีคนที่ไม่ใช่มุสลิมขายเนื้อวัวบ้างไหม ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้ รัฐจะอนุญาตให้มุสลิมเท่านั้นที่มีสิทธิขายเนื้อสัตว์ได้ ส่วนคนที่ไม่ใช่มุสลิมจะอนุญาตให้จำหน่ายอาหารประเภทพืช ผัก ผลไม้และอาหารทะเล การประทับตราทะเลานั้นจะติดตั้งที่หน้าร้าน ถ้าในซูเปอร์มาร์เกตจะติดตราทะเลบนกล่องอาหาร เช่น กล่องเนื้อวัว

สำหรับสัตว์ที่ส่งเข้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะได้จากเคนมาร์ก เนื้อวัวจากออสเตรเลีย อนุญาตจำหน่ายต่อคนที่มิใช่มุสลิมเท่านั้นเพราะเนื้อสัตว์ทั้งสองประเภทได้ใช้เทคโนโลยีใน ขบวนการผลิตที่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม

2.4 การแต่งกาย

ในฐานะที่ประเทศบรูไนมีปรัชญาในการปกครองว่า มลายูอิสลามและพระมหากษัตริย์ การแต่งกายของชาวมลายูบรูไนจึงสอดคล้องกับหลักการอิสลาม อย่างไรก็ตามชาวบรูไนก็มีอิสระในการเลือกแต่งกายประเภทอื่นๆ ที่นำมาจากซีกโลกตะวันตกหากไม่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม โดยทั่วไปแล้วการแต่งกายของชาวบรูไนถ้าเป็นสตรีก็จะใส่ชุด "กูรง" ซึ่งเป็นชุดที่มีลวดลายประเภทต่าง ๆ แขนยาวแยกเสื้อมัดกับ โสร่งต่างหาก เสื้อมัดกับผ้าโสร่งจะเย็บผ้าอย่างเดียวกัน แนวปกของเสื้อมักจะเย็บลวดลายด้วยด้ายสีต่าง ๆ สำหรับผ้าคลุมผมขึ้นอยู่กับแต่ละคนสำหรับสตรีที่เคร่งศาสนาจะคลุมผมตลอดเวลาออกจากในบ้าน ส่วนสตรีที่ไม่ค่อยเคร่งครัดอาจใส่ผ้าคลุมผมเฉพาะในช่วงที่มีงานสำคัญ ๆ เท่านั้น

เสื้ออีกประเภทหนึ่งที่เป็นที่นิยมของชาวบรูไน คือ เสื้อที่เรียกว่า กือบายอ ปันยัง (Kebayaya Panjang) เป็นเสื้อที่ปล่อยยาวเลยเอวลงไปถึงเข่า ตามแนวกระดุมจะประดับด้วยลวดลายต่าง ๆ ด้ายชนิดต่าง ๆ ตามแต่ความสามารถของช่างตัดเสื้อ

บางครั้งชาวพื้นเมืองอiban คูชน จิน และอินเดียงจะสวมใส่เสื้อผ้าทั้งสองประเภทนี้ด้วย เพราะเห็นว่าเสื้อผ้าทั้งสองแบบสวมใส่แล้วดูสง่างามมีมารยาท สุภาพ เรียบร้อย

สำหรับผู้ชายนิยมเสื้อมลายู ซึ่งมีขายอยู่ตามร้านทั่วไปแล้วสวมหมวกสีดำ การใส่เสื้อมลายูถ้าจะให้ครบเครื่องดูดีมีความสง่างามก็ต้องสวมกางเกงขาวสีและผ้าอย่างเดียวกันกับเสื้อ ถ้าจะให้สง่างามยิ่งกว่านั้นก็ต้องใส่ผ้าโสร่งชนิดพิเศษทับด้านบนกางเกงอีกชั้นหนึ่ง โดยจะสวมใส่ให้สั้นเท่าหัวเข่า การใส่ผ้าโสร่งทับด้านนอกต้องทำให้ดูดีและให้แน่นมากที่สุด

2.5 วัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ควรรู้

1. ห้ามดื่มและครอบครองสุรา เบียร์ในที่สาธารณะ
2. หากจะเลี้ยงรับรองชาวบรูไนต้องจัดรายการอาหารหรือเลือกร้านอาหารที่บริการอาหารทะเล
3. สตรีชาวบรูไนแต่งกายมิดชิด นุ่งกระโปรงยาวเสื้อแขนยาว มีผ้าคลุมศีรษะ คนต่างชาติที่เดินทางไปยังบรูไน ควรแต่งกายด้วยความสุภาพ ไม่ควรนุ่งกระโปรงสั้นและเสื้อไม่มีแขน
4. ทั้งสตรีและบุรุษควรหลีกเลี่ยงการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีเหลืองเพราะถือเป็นสีของพระมหากษัตริย์ คนบรูไนจึงไม่ใส่สีดังกล่าว
5. การทักทายจะจับมือกันเบา ๆ และสตรีจะไม่ยื่นมือให้บุรุษจับ
6. การชี้นิ้วด้วยนิ้วชี้ไปที่คนหรือสิ่งของถือว่าไม่สุภาพ แต่จะใช้หัวแม่มือชี้แทน
7. สำหรับสตรีเวลานั่งไม่ให้เท้าชี้ไปทางผู้ชาย และไม่ส่งเสียงหัวเราะดังเกินไป

3. การจัดการศึกษา

บรูไนเหมือนประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของประชาชน การศึกษาถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่ความเจริญทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ โอกาสทางการศึกษาได้เปิดให้แก่ชาวบรูไนทุกคนที่มีความสามารถทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การศึกษาภาคบังคับจะเริ่มกับเด็กที่มีอายุ 6-15 ปี อย่างไรก็ตามมีนักเรียนจำนวนมากที่เริ่มเรียนก่อนถึงอายุ 6 ปี โดยเข้าไปเรียนที่ศูนย์การศึกษาเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาลทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน สำหรับผู้เรียนที่เรียนในสถานศึกษาที่เป็นของรัฐ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับมหาวิทยาลัยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนใด ๆ ทั้งสิ้น

เนื่องจากรัฐเห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นรัฐจึงได้ใช้งบประมาณมหาศาลของแต่ละปีในการพัฒนาโรงเรียนฝึกฝนทักษะของครู ทุนการศึกษาและอื่น ๆ อีกมากมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รัฐบาลบรูไนได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงกิจการศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบด้านการศึกษา เป้าหมายของการจัด

การศึกษา คือ การจัดระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับปรัชญาในการปกครองประเทศ คือ มลายู อิสลาม และพระมหากษัตริย์

รัฐได้กำหนดนโยบายการศึกษาของประชาชนไว้ดังนี้ :-

1. กำหนดการศึกษาภาคบังคับเป็นเวลา 12 ปี ให้แก่เยาวชนบรูไนในระดับประถมศึกษา 7 ปี (รวมอนุบาลด้วย) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และระดับมัธยมตอนปลายหรือระดับอาชีวศึกษา หรือวิทยาลัยเทคนิคอีก 2 ปี
2. กำหนดให้มีหลักสูตรและการสอบที่เหมือนกันทั่วราชอาณาจักร
3. สนับสนุนให้ใช้ภาษา 2 ภาษา ภาษามลายูในฐานะที่เป็นภาษาประจำชาติ และภาษาอังกฤษเพื่อการพัฒนาประเทศ
4. จัดหลักสูตรการศึกษาด้านศาสนาอิสลามโดยผสมผสานกับค่านิยมทางศาสนาและวิถีชีวิตแบบอิสลามให้เข้าร่วมอยู่ในระบบการศึกษาของรัฐ
5. สนับสนุนความเป็นเอกลักษณ์ของชาติบรูไนอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ
6. ให้โอกาสการศึกษาแก่ผู้มีความรู้ ความสามารถในการเรียนในระดับสูงต่อไป
7. ให้โอกาสแก่เยาวชนบรูไนทุกคนเพื่อสนองความต้องการและส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติ

3.1 การบริหารการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้แยกการบริหารการศึกษาออกเป็นกรมต่าง ๆ ได้ 8 กระทรวงดังต่อไปนี้

1. กรมโรงเรียน

กรมนี้ยังแบ่งหน่วยงานออกไปอีก 6 กอง คือ :-

1. กองการประถมศึกษา
2. กองการมัธยมศึกษา
3. กองการศึกษาเอกชน
4. กองการแนะแนวและจัดหางาน
5. กองการรับรองนักศึกษาต่างชาติ

6. กองการศึกษาพระบรมวงศานุวงศ์

2. กรมการพัฒนาวางแผนและวิจัย

กรมการพัฒนาวางแผนและวิจัย แบ่งได้ 6 กอง คือ :-

1. กองจัดหาทุนการศึกษา
2. กองฝึกอบรม
3. กองวางแผนและทางกายภาพ
4. กองงานวิจัย
5. กองจัดระบบสารสนเทศ
6. กองวางแผนทั่วไป

นอกจากกองต่าง ๆ 6 กองแล้ว กรมนี้ยังมีศูนย์อีก 1 ศูนย์ คือ :-

ศูนย์รวมข้อมูลของผลการสอบและข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาอื่น ๆ

3. กรมหลักสูตร

มีหน้าที่ในการจัดการเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งทางด้านวิชาการ กีฬา และศาสนา บางครั้งได้ร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น องค์กรกาชาดสากล

4. กรมบริหารและบริการ

กรมนี้มีกองต่าง ๆ 4 กอง คือ :-

1. กองบุคคล
2. กองการเงิน
3. กองโครงการอาหารและที่พัก
4. กองอำนวยความสะดวก ดูแลรักษา และจัดหา

5. กรรมการตรวจสอบโรงเรียน

กรรมนี้มีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร โรงเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวง มีการพัฒนารูปแบบการสอน ให้คำแนะนำแก่ผู้บริหาร ทั้งครูใหญ่ ผู้อำนวยการ และให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนในการใช้วิธีการสอนใหม่ ๆ การใช้ อุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ

กรรมการตรวจสอบฯ จะแยกการทำงานเป็นฝ่าย ๆ ตั้งแต่เจ้าหน้าที่ระดับสูง ด้านการศึกษา เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ โรงเรียน ซึ่งจะเน้นการตรวจสอบ โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ ระดับอำเภอ และเจ้าหน้าที่กิจกรรมพิเศษจะตรวจสอบการดำเนินการ โครงการอาหารและที่พักในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ

6. กรรมการศึกษาเทคนิค

กรรมนี้มีกอง 8 กอง คือ :-

1. กองงานบริหาร
2. กองการสอน
3. กองวิจัยและประเมินผล
4. กองพัฒนา
5. กองผลิตสื่อการสอน
6. กองบริหารและการตลาด
7. กองจัดหลักสูตรและรายวิชา
8. กองการฝึกอบรมและวัดผลการทำธุรกิจการค้า

นอกจากนี้ กรรมนี้ได้จัดให้มีสภาการอาชีวศึกษา และเทคนิคแห่งประเทศไทย

บรรจุใน สถาบันการศึกษาที่อยู่ในการควบคุมดูแลของกรรมนี้ ได้แก่ :-

1. สถาบันเทคโนโลยีบูรไน, ถนนมัวร์า
2. วิทยาลัยเทคนิคสุลต่านไซฟูลริญาล, ถนนมัวร์า
3. วิทยาลัยวิศวกรรมเจ็ฟรี่โบลเกียห์, กัวลาบือเลด
4. วิทยาลัยพยาบาลเจ้าหญิงราชาห์ชะฮุดุลโบลเกียห์, กาดัง
5. โรงเรียนอาชีวะนาโคดาราแก้ม, ลัมบัก กานิน

6. โรงเรียนอาชีวะสุดตานโบลเกียห์, ซีเรีย
7. ศูนย์การอบรมช่างกล กาดัง

7. กรมพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

กรมนี้ประกอบด้วยกองต่าง ๆ 3 กอง คือ :-

1. กองวิจัยและสื่อการศึกษา
2. กองตีพิมพ์
3. กองหลักสูตรโรงเรียน

8. กรมการสอบ

กรมการสอบแบ่งได้ 3 กอง คือ :-

1. กองพัฒนาวิจัยและตีพิมพ์
2. กองการจัดการและบริการการสอบ
3. การบริหาร

นอกจากนี้กระทรวงกิจการศาสนาเป็นผู้จัดการการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามอีกด้วย ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

3.2 ระบบการศึกษา

1. ระบบการศึกษาภาคสามัญ

ระบบการศึกษาภาคสามัญประกอบด้วย การศึกษาระดับชั้นอนุบาล การศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา การศึกษาระดับประกาศนียบัตร (วิทยาลัยเทคนิค) การศึกษาระดับอุดมศึกษา และการศึกษาผู้ใหญ่

ในปัจจุบันมีการเรียนการสอนภาษา 3 ภาษา ได้แก่ ภาษามลายู อังกฤษ และจีน การเรียนในสถาบันการศึกษาที่เป็นของรัฐ ผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนใด ๆ ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงไม่เป็นที่สงสัยว่าทำไมผู้สอนส่วนใหญ่จึงนิยมเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาของรัฐ

การศึกษาในระดับชั้นอนุบาล นอกจากดำเนินการโดยรัฐแล้ว ยังมีเอกชนดำเนินการเปิดสอนอีกด้วย ส่วนการศึกษาระดับประถม มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษาผู้ใหญ่จะถูกควบคุมโดยรัฐ นอกจากนี้แล้วยังมีโรงเรียนคริสเตียนและจีนในทุกระดับการศึกษา ซึ่งถูก

ควบคุมโดยองค์การการศึกษาเอกชน ซึ่งผู้เรียนจะต้องจ่ายค่าเล่าเรียนทั้งหมด อย่างไรก็ตาม มาตรฐานทางการศึกษาจะถูกคุมเข้มโดยรัฐเช่นกัน

โรงเรียนและวิทยาลัยทั้งหมดของบรูไนเปิดทำการเรียนการสอนเป็นเวลาห้าวันในหนึ่งสัปดาห์ และในแต่ละปีการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 เทอม การศึกษาในระดับประถมศึกษาจะเริ่มที่นักเรียนที่มีอายุ 6 ปี จนถึง 12 ปี หลังจากนั้นจะต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งนักเรียนจะมีอายุ 13-15 ปี หรือมากกว่านั้น

ช่วงระยะเวลา 6 ปี ของการศึกษาระดับประถมศึกษา นักเรียนที่อยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนรัฐในโปรแกรมภาษามลายูจะมีสิทธิเข้าสอบ เพื่อเข้าเรียนในโปรแกรมภาษาอังกฤษเป็นเวลา 3 ปี หลังจากนั้นจะมีสิทธิสอบระดับประกาศนียบัตรชั้นประถมศึกษา เพื่อเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นเวลา 3 ปี ต่อจากนั้นก็จะมีสิทธิสอบประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้สอบผ่านในระดับนี้จะใช้เวลาอีก 2 ปีในการเรียนก่อนที่จะเข้าสอบระดับประกาศนียบัตรการศึกษาทั่วไปทั้งโปรแกรมภาษามลายูและภาษาอังกฤษ

นักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 และสามารถเข้าเรียนต่อในระดับซึ่งเป็นระดับก่อนวิทยาลัย (Pretertiary) ถ้าหากสนใจในอาชีพครูก็สามารถเลือกเรียนในวิทยาลัยครูทั้ง 2 แห่งของบรูไน ส่วนนักเรียนที่จะเรียนต่อในด้านวิชาชีพก็สามารถที่จะเข้าเรียนต่อในวิทยาลัยเทคนิคหรือวิทยาลัยพยาบาลของรัฐ หลังจากที่ยังจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะต้องใช้เวลาในการศึกษาเป็นเวลา 2 ปี ก่อนที่จะมีสิทธิสอบระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงต่อไป ทั้งโปรแกรมภาษามลายูและภาษาอังกฤษ ผู้ผ่านการสอบในระดับนี้ส่วนใหญ่จะได้รับทุนไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ

1.1 โรงเรียนในระดับประถมศึกษา

โรงเรียนในระดับประถมศึกษาของประเทศบรูไนจะประกอบด้วยโรงเรียนโปรแกรมภาษามลายู และภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นของรัฐ นอกจากนี้แล้วยังมีโรงเรียนคริสเตียนและจีนอีกด้วย

โรงเรียนของโปรแกรมภาษามลายูจะมีจำนวนมากกว่าโรงเรียนของโปรแกรมอื่น ๆ สำหรับโรงเรียนที่ดำเนินการโดยเอกชนจะไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล และจะถูกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นระยะ ๆ ส่วนการประเมินทางการศึกษา การจ้างครู และในเรื่องอื่น ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงศึกษาธิการ

การพัฒนาทางด้านการศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของกรมการโรงเรียน มีหลายโครงการถูกเสนอและดำเนินการเพื่อสร้างคุณภาพและมาตรฐานของการศึกษา โดยมีการฝึกอบรมทักษะของครูเกี่ยวกับวิชาที่สอนอยู่ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มทักษะของครู ซึ่งจะเป็นการพัฒนาการศึกษาอีกทางหนึ่ง

1.2 โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา

โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของประเทศบรูไนจะประกอบด้วยโรงเรียนโปรแกรมภาษามลายู ภาษาอังกฤษ และภาษาอาหรับเท่านั้น นอกจากโรงเรียนของรัฐแล้ว ยังมีโรงเรียนที่ดำเนินการโดยเอกชน ซึ่งได้แก่ โรงเรียนคริสเตียน และจีน โดยที่โรงเรียนเหล่านี้จะไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล อย่างไรก็ตาม โรงเรียนคริสเตียน และจีนจะต้องถูกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นระยะ ๆ การประเมินผลทางการศึกษา และการจ้างครูสอนจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงศึกษาธิการ

ในระยะเวลาที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินโครงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตร การสอบมาตรฐานการศึกษา และทำการฝึกอบรมทักษะของครูทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์การสอนของบรรดาครูเหล่านั้น

1.3 ศูนย์การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6

ศูนย์การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อตั้งขึ้นในปี 1974 ในปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาของประเทศบรูไนที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นเวลา 2 ปี โดยเปิดสอนในรายวิชาสายวิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ ทั้งโปรแกรมภาษามลายูและภาษาอังกฤษ นักเรียนที่มีความประสงค์จะเรียนในระดับนี้จะต้องสอบได้คะแนนสูงในรายวิชาใดวิชาหนึ่งของทั้งสองสาขานี้

นักเรียนชั้นปีที่ 2 ของระดับนี้จะต้องสอบในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงของการศึกษาทั่วไปทั้งโปรแกรมภาษามลายูและภาษาอังกฤษ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้สอนได้คะแนนดีจะได้รับทุนไปศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของต่างประเทศ

ตั้งแต่เริ่มแรกที่ได้ก่อตั้งมา สถาบันการศึกษาแห่งนี้ได้ส่งนักเรียนเป็นจำนวนมากมาไปศึกษาต่อยังต่างประเทศทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยในสาขาวิชาที่หลากหลาย

1.4 วิทยาลัยเทคนิค

วิทยาลัยเทคนิคถือว่ามีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนักเรียนที่เข้าเรียนในสถาบันแห่งนี้จะต้องจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจะต้องสอบได้คะแนนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

จำนวนนักเรียนในสถาบันการศึกษาแห่งนี้ได้เพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่านักเรียนเริ่มหันมาสนใจการเรียนในวิทยาลัยเทคนิคกันมากขึ้น

1.5 วิทยาลัยครู

ในปัจจุบันมีวิทยาลัยครู 2 แห่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการฝึกหัดครูที่สอนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศครูใน วิทยาลัยครูแห่งแรกมีชื่อว่า “วิทยาลัยครูสุตถ่านชะซานัลโบลเกียห์” เป็นวิทยาลัยครูที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการฝึกหัดครูที่สอนวิชาทั่วไปทั้งโปรแกรมภาษามลายูและภาษาอังกฤษ และวิทยาลัยครูแห่งที่สองมีชื่อว่า “วิทยาลัยครูศาสนาเสรีเบกาวัน” เป็นวิทยาลัยครูที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการฝึกหัดครูที่สอนศาสนา และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับศาสนา

ส่วนระยะเวลาในการศึกษาวิทยาลัยครูทั้งสองแห่งนี้จะใช้เวลาในการศึกษา 3 ปี นักศึกษาที่จบการศึกษาจากสถาบันทั้งสองแห่งนี้จะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ซึ่งจะทำให้พวกเขามีสิทธิที่จะเข้าสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ที่เป็นของรัฐ

1.6 การศึกษาผู้ใหญ่

โครงการศึกษาผู้ใหญ่เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1968 โดยประกอบด้วย 14 ศูนย์การศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษาผู้ใหญ่นอกจากเพื่อยกระดับความสามารถในการรู้หนังสือของประชาชนแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายที่จะยกระดับคุณภาพของความรู้ทางวิชาการ ซึ่งจะทำให้ นักศึกษามีสิทธิเข้าสอบเพื่อเข้าเรียนในโรงเรียนฝึกอาชีพ ด้วยค่าเล่าเรียนที่ถูก ทำให้ผู้ใหญ่ทั้ง

ชายและหญิงสามารถลงทะเบียนเข้าฝึกอบรมในวิชาการครัวเรือน การค้าขาย และภาษาต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษามลายู ภาษาอาหรับ จีนแมนดาริน ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น

นอกจากนี้แล้ว การศึกษาผู้ใหญ่ยังช่วยให้ผู้ที่มีความสนใจในด้านอาชีพ สามารถที่จะเลือกเรียนสาขาต่าง ๆ เช่น การไฟฟ้า พิมพ์ดีด เป็นต้น

2. ระบบการศึกษาภาคศาสนา

ระบบการศึกษาภาคศาสนาประกอบด้วย การจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนา การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาภาษาอาหรับ การจัดตั้งวิทยาลัยครูศาสนา และการจัดตั้งสถาบันอิสลามศึกษา

2.1 การจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนา

(The Establishment of Religious Schools)

วิชาความรู้ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามได้นำมาเสนอในโรงเรียน เพราะการสอนเพียงวิชาหนึ่งวิชาใดนั้นยังไม่เพียงพอต่อการสร้างเยาวชนมุสลิมรุ่นใหม่ ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 16 กันยายน ปี ค.ศ. 1956 รัฐบาลบรูไนดารุสซาลามเริ่มมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนา โดยแบ่งชั้นเรียนตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 6 ใช้ภาษามลายูในการสอน เด็กนักเรียนจะไปเรียนในโรงเรียนของรัฐ และตอนบ่ายก็กลับมาเรียนศาสนา แต่หากคนใดที่เรียนในโรงเรียนของรัฐ ตอนบ่าย ช่วงเช้าก็ต้องมาเรียนศาสนา ก่อน

2.2 การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาสอนภาษาอาหรับ

(The Establishment of the Arabic Secondary School)

จากความต้องการจะศึกษาอิสลามศึกษาแนวลึก โดยการเรียนภาษาอาหรับก็เคยปรากฏตั้งแต่ก่อนการเข้ามาของญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1940 โรงเรียนสอนภาษาอาหรับได้เปิดทำการสอนแล้ว โดยใช้ภาษาอาหรับเป็นหลัก ผู้ที่ทำการสอนชื่อ Sheikh Abd. Aziz al-Shimi ในโรงเรียนนี้จะเปิดสอนทุกวัน ยกเว้นวันศุกร์ แต่เมื่อญี่ปุ่นเข้ามาครอบครองบรูไนก็ทำให้ต้องปิดโรงเรียน แต่หลังจากนั้นในสมัยสุลต่านอะซฮานัด โบลเกียห์ ก็ได้ฟื้นฟูโรงเรียนสอนภาษาอาหรับขึ้นอีกครั้งหนึ่ง บทบาทที่สำคัญก็คือการเผยแผ่ศาสนาอิสลามในประเทศบรูไนดารุสซาลาม

2.3 การจัดตั้งวิทยาลัยครูศาสนา

(The Establishment of Religious Teacher College)

การพัฒนาของโรงเรียนสอนศาสนาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และโรงเรียนสอนศาสนาใหม่ ๆ นั้น ก็ต้องการครูเพิ่มขึ้น ทางองค์กรจึงเปิดรับสมัครครูสอนศาสนาจากท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะที่มาจากมาเลเซีย ครูสอนศาสนาต้องผ่านการฝึกดังนี้

1. ครูสอนศาสนานั้นจะต้องผ่านการฝึกในทุกสัปดาห์
2. ครูต้องจัดทำแผนการสอนในช่วงวันหยุดปิดเทอม
3. ครูต้องเข้าร่วมในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

2.4 การจัดตั้งสถาบันอิสลามศึกษา

(The Establishment of the Institute of Islamic Studies)

ความปรารถนาเพื่อจัดตั้งสถาบันอิสลามศึกษาชั้นสูง โดยการใช้ภาษาอาหรับเป็นหลักนั้นประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 1988 โดยจัดตั้งขึ้นเป็นสถาบันอิสลามศึกษา

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสถาบันอิสลาม มีดังนี้

- 1) เพื่อผลิตนักศึกษาที่มีความสามารถทางด้านวิชาครุศาสตร์อิสลามและอิสลามศึกษา
- 2) เพื่อปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาศาสนาในประเทศ ภายใต้รูปแบบอะห์ลุลซุนนะฮฺ วัลญามาอะฮฺ และมีซฮับชาฟีอีฮฺ และปรับปรุงวิถีการดำเนินชีวิตโดยยึดแนวความคิดมลายู อิสลาม พระมหากษัตริย์

- 3) เพื่อสนับสนุนให้มีองค์กรการวิจัยทางด้านอิสลามศึกษา

สถาบันนี้ได้แบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกชารีอะฮฺ (Shariah Studies)

แผนกอุซูลุดดีน (Usuluddin Studies) และแผนกภาษาอาหรับ (Arabic Language) เมื่อจบจากสถาบันนี้ นักศึกษาสามารถศึกษาต่อได้ที่มหาวิทยาลัยอัลอัซฮารประเทศอียิปต์ ใน 3 คณะ คือ คณะชารีอะฮฺ อุซูลุดดีน และภาษาอาหรับ แต่ในปัจจุบันสุลต่านฮัจญีอะชานัลโบลเกียห์ได้ทรงเห็นชอบให้มีการเรียนอิสลามศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท

3.3 การศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศบรูไนได้จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1985 โดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรูไนในดารุสสลามขึ้น นับว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกและแห่งเดียวของบรูไนที่เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี จุดประสงค์ในการจัดตั้งก็เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนาประเทศ มหาวิทยาลัยบรูไนในดารุสสลามได้เปิดสอนปริญญาตรีในปีแรก มีนักศึกษาเพียง 176 คน นักศึกษาได้เพิ่มใน ค.ศ. 1994-1995 เป็น 1,150 คน โดยเปิดสอนในสาขาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันกับปรัชญาในการปกครองประเทศ (MIB) เช่น มลายูศึกษา อิสลามศึกษา ศึกษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ โดยมีคณะต่าง ๆ 6 คณะ คือ :-

1. คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. คณะศึกษาศาสตร์
3. คณะวิทยาการจัดการและรัฐประศาสนศาสตร์
4. คณะอิสลามศึกษา
5. คณะวิทยาศาสตร์
6. คณะบรูไนศึกษา

3.4 บาดีย์ (Community Hall)

บทบาทของบาดีย์ในการศึกษาศาสนา

อุลามาอ์ในบรูไนได้เผยแพร่ความรู้ด้านศาสนาอิสลามโดยใช้บาดีย์เป็นศูนย์กลางการศึกษา บาดีย์นั้นมีบทบาทที่สำคัญในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามและเผยแพร่ความรู้ในประเทศบรูไนคล้าย ๆ ปอเนาะในมลายาและในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย และปะซันเตริน (Pasantrin) ในประเทศอินโดนีเซีย การเรียนที่บาดีย์แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การศึกษาทั่วไปและการศึกษาแบบเจาะลึก

1) การศึกษาทั่วไป (General Studies) ยังไม่มีเน้นความสามารถทางการเขียนและการอ่านภาษาอาหรับ มีวิชา

- ซิกิริบรูไน (การรำลึกถึงพระเจ้าแบบบรูไน)
- ราติบ ซามัน (Ratib Zaman)
- การอ่านอัลกุรอาน
- อารยธรรม

นอกจากนั้นแล้วก็ยังมีการสอนละหมาดและเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นความต้องการของประชาชนโดยทั่วไปเพื่อปฏิบัติตามหลักฟิรฎูฮีนและฟิรฎูกิฟายะห์

2) การศึกษาแบบเจาะลึก (In-Depth Studies) เป็นวิชาที่เหมาะสมกับผู้ที่สามารถเขียนและอ่านภาษาอาหรับได้อย่างดี มีวิชา

- อิลมุ ฟิกฮฺ (Ilmu Fiqh)
- ฟารอฮิด (Fara'id)
- บานูน นิกาส (Babun Nikah)
- นาฮู และกอวาฮิด (Nahu and Qawaid)
- ตะเซวูฟ และอัคหลาก (Tasawuf and Akhlak)

ผู้ที่จบการศึกษาระบบนี้สามารถเข้าทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษา (Qadi) คณะตุลาการ และครู หนังสืออ้างอิงหรือkitabที่ใช้สอนเหมือนกับศูนย์ศึกษาศาสนา เช่น

- Matla' badrain
- Sabilul Muhtadin
- Furu' Masail
- Bughyah al-Tullab
- Hidayah al-Salikin
- Siar al-Salikin

หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้วระบบการศึกษาในบาหลี (Community Hall) ก็เป็นความสำเร็จของอูลามาอูที่ได้เรียนวิชาฟิกฮฺ (Ilmu Fiqh) อย่างลึกซึ้งในภาษามลายู ประเพณีการศึกษาระบบนี้ก็ยิ่งเหมือนกับประเทศในแหลมมลายูประเทศอื่น ๆ

การศึกษาอิสลามในประเทศบรูไนในคารุสสตาลามนั้นอยู่ภายใต้การดำเนินการของรัฐบาลบรูไนและได้รับความสนใจเป็นพิเศษจาก 2 กระทรวงคือ กระทรวงศึกษาธิการ (The Ministry of Education) และกระทรวงกิจการศาสนา (The Ministry of Religious Affairs)

การจัดการศึกษาของบรูไนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนชาวบรูไนได้ศึกษาศาสนาอิสลามทั้งในโรงเรียนและมัสยิด และยังไปกว่านั้น การศึกษาอิสลามยังได้มีการบรรจุอยู่ในหลักสูตรจากระดับก่อนประถมศึกษจนถึงระดับอุดมศึกษาหรือสูงกว่าในมหาวิทยาลัยแห่งบรูไนคารุสสตาลาม

3.5 ทุนการศึกษา

ภายใต้การจัดโครงสร้างใหม่ งานทุนการศึกษาอยู่ภายใต้หน่วยงานวางแผนและพัฒนา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องทั้งหมดที่เกี่ยวกับการใช้ทุนการศึกษาจากรัฐ โดยรัฐจะให้อำนาจสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ค่าลงทะเบียน ค่าตัวเครื่องบินไปกลับในแต่ละปี ค่าเช่าที่พัก ค่าเสื้อผ้า ค่าหนังสือ และค่าใช้จ่ายส่วนตัว

ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา รัฐได้ส่งนักศึกษาเป็นจำนวนมากไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี และระดับอนุปริญญา พร้อมกับเข้ารับการศึกษาต่อด้านอาชีพจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในราชอาณาจักร แคนาดา ออกเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อียิปต์ และประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซียและสิงคโปร์ การให้ทุนการศึกษาจะเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของนักศึกษาที่สามารถผ่านเพื่อไปเรียนต่อต่างประเทศดังกล่าว

4. คณะกรรมการการศึกษาแห่งประเทศบรูไน (Majlis Pelajaran Brunei)

ได้ก่อตั้งขึ้นหลังจากได้รับความเห็นชอบแห่งบรูไน คณะกรรมการการศึกษาเป็นองค์กรที่มีความอิสระ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในด้านการพัฒนาระบบการศึกษาของบรูไน โดยรวม คณะกรรมการการศึกษาประกอบด้วยประธานและกรรมการอื่น ๆ อีก 10 คน ได้แก่

- 1) อธิบดีกรมวิชาการ
- 2) ประธานกรรมการบริการสาธารณะ
- 3) อธิบดีกรมศาสนา
- 4) ผู้อำนวยการภาษาและหอสมุด
- 5) ตัวแทนลูกจ้าง
- 6) ผู้อำนวยการหน่วยวางแผนทางเศรษฐกิจและกรรมการอื่น ๆ อีก 4 คน

ซึ่งแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ผู้อำนวยการหน่วยวางแผน การวิเคราะห์ และการแนะนำเป็นเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษา

คณะกรรมการศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้

- 1) นำเสนอแผนการการศึกษาให้แก่รัฐบาล
- 2) ให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลเกี่ยวกับกระบวนการทางการศึกษา

- 3) รับการเสนอรายงานจากอธิบดีกรมวิชาการ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการ
ดำเนินนโยบายทางการศึกษาของบรูไนเกี่ยวกับการขยายทางการศึกษา
- 4) วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทางการศึกษาและดำเนินนโยบายที่มีประสิทธิภาพ

สถิติการศึกษาปี ค.ศ. 2000

จำนวนโรงเรียน/สถาบันการศึกษา		
เลขที่	ประเภท	จำนวน
1.	ประถมศึกษา	175
2.	มัธยมศึกษา	39
3.	โรงเรียนอาชีวศึกษา	2
4.	วิทยาลัยเทคนิค	1
5.	วิทยาลัยพยาบาล	1
6.	ศูนย์ฝึกช่างกล	1
7.	สถาบันเทคโนโลยี	1
8.	มหาวิทยาลัย	1
รวม		221

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาล				
เลขที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
1.	บรูไน-บัวรา	11,826	10,263	11,089
2.	บือเลต	2,342	2,116	4,458
3.	ตูดง	2,315	2,111	4,426
4.	ตีมบุง	728	615	1,343
รวม		17,211	15,105	32,316

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล				
เลขที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
1.	บรูไน-บัวรา	9,475	10,204	19,679
2.	บือเลต	1,898	1,952	3,850
3.	ตูดง	1,722	1,862	3,584
4.	ตีมบุง	458	343	801
รวม		13,553	14,361	27,914

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของเอกชน				
เลขที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
1.	บรูไน-บัวรา	8,647	8,373	17,020
2.	บือเลต	2,531	2,225	4,756
3.	ตูดง	1,170	1,229	2,399
4.	ตีมบุง	94	101	195
รวม		12,442	11,928	24,370

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาของเอกชน				
เลขที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
1.	บรูไน-บัวรา	1,295	1,140	2,435
2.	บือเลต	816	787	1,603
3.	ตูดง	0	0	0
4.	ตีมบุง	0	0	0
รวม		2,111	1,927	4,038

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษา เทคนิค และพยาบาล				
เลขที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
1.	ศูนย์ฝึกช่างกล	27	3	30
2.	โรงเรียนอาชีวศึกษา	356	229	585
3.	วิทยาลัยเทคนิค	800	472	1,272
4.	วิทยาลัยพยาบาล	166	447	613
รวม		1,349	1,151	2,500

จำนวนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยบูรพาในคารุสสลาม ปี ค.ศ. 2000				
เลขที่	อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
1.	ปริญญาตรี	687	1,276	1,963
2.	ปริญญาโท	41	34	75
3.	NON-GRADUATING	3	3	6
4.	หลังปริญญา	27	89	116
5.	มัทธิควิเสข	42	33	75
6.	ประกาศนียบัตรการศึกษา	73	151	224
7.	วุฒิปริญญาตรี	89	283	372
8.	วุฒิปริญญาโท	17	19	36
รวม		979	1,888	2,867